

УДК 330.4:368(477)

ВАЖЛИВІСТЬ ТА СУТНІСТЬ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

О.В. Піскунова,
кандидат технічних наук

Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана

О.А. Рядно,
доктор технічних наук, професор

Л.В. Рибальченко

Дніпропетровська державна
фінансова академія

Обґрунтовано важливість і сутність моделювання розвитку страхового ринку України; виявлено цілі його державного регулювання. Для моніторингу ефективності державного регулювання страхового ринку запропоновано комплексну систему моделей.

Ключові слова: страховий ринок, державне регулювання, моніторинг ефективності, моделювання розвитку.

Постановка проблеми. Розвиток страхування в Україні має суттєве значення для покращання соціально-економічного становища в країні, зменшення різноманітних ризиків та забезпечення стабільного розвитку виробництва. У той же час, сучасний стан розвитку вітчизняного страхового ринку ще не виконує повною мірою належну йому роль. Удосконалення державного регулювання страхового ринку вимагає поглибленого наукового дослідження його розвитку, у тому числі із застосуванням методів економіко-математичного моделювання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Як показує аналіз наукової літератури, в роботах, присвячених математичним методам у дослідженні діяльності страхових компаній, як правило, розглядаються актуальні моделі.

Дослідженню сучасних тенденцій розвитку страхового ринку України присвячена робота [6], в якій проаналізовано динаміку надходжень страхових платежів та виплат, здійснено рейтингування лідерів ринку страхування, а також запропоновано страте-

гічні напрями активізації розвитку страхового ринку в державі. Серед робіт, в яких висвітлено питання державного регулювання вітчизняного страхового ринку, можна відзначити роботу [1], де розглянуто систему державного регулювання страхової діяльності в Україні та її вдосконалення, а також роботу [3], в якій обґрунтовано необхідність державного регулювання страхової діяльності, визначено напрями вдосконалення механізмів державного регулювання та шляхи підвищення її ефективності.

Мета даної роботи – обґрунтувати важливість та проаналізувати сутність моделювання розвитку страхового ринку України, а також запропонувати комплексну систему моделей для дослідження розвитку вітчизняного страхування.

Основні результати дослідження. Згідно з роботою [5] сутність страхового захисту полягає в нагромадженні й витраті грошових та інших ресурсів для здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних із ними втрат. З

цього впливає сутність страхування як двосторонніх економічних відносин, при яких страхувальник, сплачуючи грошовий внесок, забезпечує собі у разі настання події, обумовленої договором або законом, суму виплати з боку страховика, що утримує певний обсяг відповідальності й для її забезпечення поповнює та ефективно розміщує резерви, вживає превентивні заходи, спрямовані на зменшення ризику, а при потребі перестраховує частку своєї відповідальності. Таким чином, страхування є ефективним методом раціонального управління ризиком, що обумовлює його особливу роль у ринковій економіці.

Страхування, як форма захисту найінтенсивнішого розвитку, набуває в умовах ринкової економіки. У країнах із розвинутою ринковою економікою страхування задовольняє потреби захисту підприємницької діяльності та вирішує соціальні проблеми. Так, у роботі [5] зазначають такі напрями позитивного впливу страхування:

По-перше, страхування надає впевненості в розвитку бізнесу. Завдяки переданню за окрему порівняно невелику плату відповідальності за наслідки ризикованих подій страховим організаціям інвестор упевнений, що в разі страхового випадку завдані збитки будуть відшкодовані. По-друге, страхування дає змогу оптимізувати ресурси, спрямовані на організацію економічної безпеки. По-третє, страхування забезпечує раціональне формування й використання коштів, призначених для здійснення соціальних програм. Крім того, у страхуванні створюються значні резерви грошових ресурсів, що стають джерелом зростання інвестицій в економіку.

В Україні формується власна модель ринкової економіки, що враховує ту ситуацію, в якій опинилась держава на момент визнання її політично незалежною. Звідси закономірна поява особливостей розбудови й окремих сегментів ринкової інфраструктури. Великої перебудови поряд з державними фінансами, банківською справою зазнало страхування. Воно стало поступово налаштовуватись на потреби економіки країни [5]. У той же час, у роботах, присвячених дослідженням сучасного стану страхо-

вого ринку в Україні, відзначається, що не зважаючи на те, що вітчизняний страховий ринок стрімко розвивається, він ще не відіграє в економіці країни належну йому роль.

Протягом останніх років на страховому ринку України спостерігається тенденція щодо зростання рівня конкуренції, що відбувається за рахунок щорічного збільшення кількості страхових компаній. Так, за період 2000-2007 рр. їх кількість зросла майже на 56% (283 страхові компанії у 2000 р., 440 – у 2007 р.). Інтенсивний розвиток страхового ринку України добре ілюструє динаміка частки страхових премій у валовому внутрішньому продукті (ВВП): так, якщо у 1995-1999 рр. частка страхових премій у ВВП не перевищувала 1%, то у 2004 р. вона вже досягла рівня 5,5%. У той же час на сьогодні страхування ще не забезпечує такої частки у структурі ВВП, що відповідала б рівню розвинутих країн. Для порівняння, частка страхових премій у валовому внутрішньому продукті провідних країн світу складає в середньому 8-12%.

З табл. 1 видно, що характерною тенденцією розвитку страхового ринку в Україні до 2005 р. були високі темпи зростання основних показників діяльності страхових організацій [4]. Так, надходження страхових платежів зросли з 2000 по 2004 рр. більш ніж у 9 разів. Це найбільш високі темпи у Центральній та Східній Європі. В той же час, як бачимо з табл. 1, стрімкому зростанню страхових премій не відповідало адекватне зростання страхових виплат, в результаті чого частка страхових виплат відносно страхових премій постійно зменшувалась з майже 20% у 2000 р. до 8% у 2004р. У розвинутих країнах цей показник сягає 70-90%. Невелика частка страхових виплат означає, що страхові компанії не виконують одну з основних своїх функцій відносно захисту майнових інтересів громадян через прийняття на себе частки їх ризику. Таким чином, страховий ринок в Україні ще не перетворився в ефективний інструмент захисту громадян і суб'єктів господарювання. На думку автора роботи [2] зростання обсягу страхових премій свідчить про різке зростання ресурсів, що виводяться з оподаткування.

Динаміка основних показників розвитку страхування в Україні у 2000-2007 рр.

Рік	Находження страхових платежів, млрд. грн.	Виплати страхових сум і страхових відшкодувань, млрд. грн.	Частка страхових виплат у страхових платежах, %	Страхові платежі, сплачені перестраховикам, млрд. грн.	Частка страхових платежів, що передана у перестраховання, %
2000	2,07	0,408	19,7	0,897	43,3
2001	2,94	0,428	14,5	1,40	47,6
2002	4,42	0,546	12,4	2,10	47,5
2003	8,50	0,948	11,2	4,83	56,8
2004	18,8	1,56	8,3	11,6	61,5
2005	12,9	1,90	14,7	6,12	47,4
2006	13,3	2,73	20,5	5,61	42,1
2007	16,9	4,05	23,9	6,08	35,9

Узгодженість інтересів страховика і страхувальника у рамках системи взаємовідносин досягається, в першу чергу, за рахунок регламентації державою діяльності учасників процесу взаємовідносин [3]. Державне регулювання страхової діяльності є невід'ємною складовою державного регу-

лювання економіки країни. В умовах ринкової економіки воно орієнтується на використання внутрішніх сил ринкового саморегулювання та безпосередній вплив держави.

Цілі державного регулювання страхового ринку України представлено на рис.1.

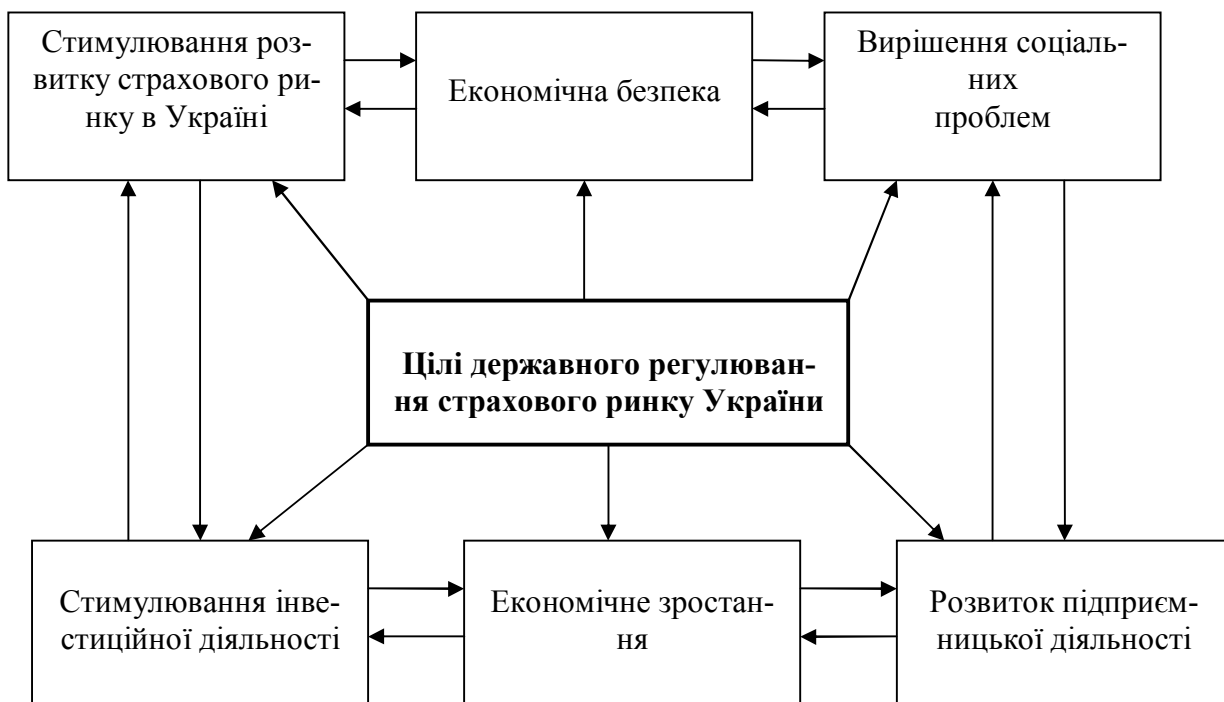

Рис. 1. Цілі державного регулювання страхового ринку України

У роботі [3] зазначається, що державне регулювання страхової діяльності в Україні здійснюється на базі двох взаємопов'язаних форм: правового забезпечення і нагляду за страховою діяльністю. Ці форми мають бути покладені в основу формування державного механізму регулювання страхової діяльності. Державний нагляд за страховою діяльністю дає змогу реалізувати всі функції державного регулювання щодо найважливіших завдань розвитку страхової діяльності як на стадії запобігання системного ризику, так і на стадії стимулювання ефективності страхової системи, тобто забезпечення надійного та прибуткового функціонування страхового сектора шляхом забезпечення платоспроможності страховиків та конкуренції на страховому ринку України.

Важливим елементом державного регулювання розвитку страхового ринку є мо-

ніторинг його ефективності, тобто ступеня досягнення цілей державного регулювання страхового ринку. Таким чином, виникає актуальне завдання щодо розробки та застосування аргументованого підходу до створення такої системи моніторингу. Даний підхід повинен базуватись на економіко-математичних моделях, використання яких вимагають сучасні методи наукових досліджень. Математичні методи в економіці надають можливість моделювати складні взаємозв'язки економічних явищ та процесів, виявляти латентні фактори, що впливають на розвиток страхування в країні, враховувати невизначеність ринкового середовища.

Для моніторингу ефективності державного регулювання страхового ринку пропонується комплексна система моделей, яка представлена на рис. 2.

Рис. 2. Комплексна система моделей для дослідження розвитку страхового ринку України

Дана система моделей передбачає моніторинг ефективності державного регулю-

вання страхового ринку на мезорівні, який базується на агрегованих по регіонах даних

Державного комітету статистики України та поглиблений моніторинг ефективності державного регулювання діяльності страхових компаній України на основі даних окремих страхових компаній країни.

Важливим елементом моніторингу ефективності регулювання страхування на мезорівні є моделювання рейтингу регіонів за рівнем розвитку страхового ринку. Зазначимо, що у зв'язку зі складністю одночасного контролю великої кількості різноманітних показників процедури обчислення рейтингу як узагальненої оцінки діяльності соціально-економічної системи набули значного поширення у світовій практиці управління суспільним розвитком, тоді як в Україні рейтингові системи лише починають використовуватись.

Моделювання впливу страхування на економічний розвиток регіонів базується на застосуванні економетричних моделей, що

дозволяють виявляти кількісні взаємозв'язки економічних процесів та явищ.

Моделювання стратегій страхових компаній України передбачає застосування моделей факторного аналізу, що надають можливість виявляти приховані («латентні») фактори розвитку страхового ринку України. Крім того, для більшої адекватності факторної моделі реальному процесу та об'єктивності інтерпретації впливу діючого законодавства на ефективність діяльності страхових компаній система моделей, що пропонується, включає динамічні факторні моделі з використанням елементів теорії нечітких множин.

Висновки. Таким чином, комплексна система моделей, що пропонується авторами, дозволяє провадити ефективний моніторинг державного регулювання страхового ринку України та ступінь досягнення цілей такого регулювання.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Жабинець О.Й.* Система державного регулювання страхової діяльності в Україні та її вдосконалення // Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. – Львів, 2005. – Вип. 34. – С. 342-348.
2. *Парнюк В.* Про деякі актуальні питання розвитку страхування в Україні // Економіка України. – 2005. – № 8 (серпень). – С. 4-1.
3. *Самойловський А.Л.* Державне регулювання страхової діяльності в Україні. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – К., 2000. – 14 с.
4. Статистичний щорічник України за 2006 р. Державний комітет статистики України. – К., 2007. – С.54-55.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
6. *Фурман В.М.* Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх розв'язання // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С.131-40.